ความสัมพันธ์ระหว่างหลักประชาธิปไตยกับหลักนิติธรรม
The relationship between democracy and the rule of law

พัชรา นารีนุช
Phatchara nareenuch
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
Public Administration, Faculty of Social Sciences
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
Mahamakut Buddhist University Isan Campus
E-mail: tong.pong.ppppp@gmail.com

Received 1/04/2023 | Revised 21/04/2023 | Accepted 21/04/2023

บทความวิชาการ (Academic Article)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักประชาธิปไตยกับหลักนิติธรรม ประชาธิปไตยมีพื้นฐานอยู่บนความเชื่อในความสำคัญและศักดิ์ศรีของปัจเจกบุคคล ความเชื่อในความเสมอภาคของมนุษย์ และความเชื่อในความจำเป็นที่จะต้องมีความเป็นอิสรเสรี หลักนิติธรรม หมายถึง หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย เป็นหลักที่ใช้เป็นเครื่องมือควบคุมอำนาจของรัฐ เพื่อให้ประชาชนมีความเสมอภาคและมีสิทธิ เสรีภาพในความเป็นมนุษย์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างระบบหรือการระบวนการทางภาครัฐให้เป็นทำแก่ทุกคน ความสัมพันธ์ระหว่างหลักประชาธิปไตยกับหลักนิติธรรม คือ หลักนิติธรรมเป็นเสาหลักในระบอบประชาธิปไตย เปรียบเสมือนเสาหลักสองเสาที่พิงอาศัยซึ่งกันและกัน การพิงและอาศัยซึ่งกันและกันนี้เอง ที่ทำให้หลักทั้งสองมีความมั่นคงและดำรงอยู่ในฐานะที่เป็นรากฐานของรัฐเสรีประชาธิปไตยได้ ตราบใดที่หลักทั้งสองมีความดุลยภาพเสาทั้งสองก็สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมั่นคง หากขาดหลักใดไปหลักหนึ่งอาจทำให้ขาดสมดุลในการปกครองได้

คำสำคัญ: หลักประชาธิปไตย, หลักนิติธรรม, อำนาจอธิปไตย

Abstract

This academic paper discusses the relationship between democracy and the rule of law. Democracy is based on a belief in the importance and dignity of the individual. belief in human equality and a belief in the need for freedom. The rule of law refers to the basic principles of law. It is mainly used as a tool to control the power of the state. for people to have equality and rights and liberties in humanity The aim is to create a system or process for the government to do for everyone. The relationship between democracy

and the rule of law is that the rule of law is the pillar of democracy. like two pillars leaning on each other leaning on and relying on each other that make both principles stable and exist as the foundation of a liberal democratic state As long as the two pillars are in equilibrium, the two pillars can perform stable functions. If any one principle is missing, it may lead to an imbalance in governance.

Keywords: democracy, rule of law, sovereignty

บทนำ

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักประชาธิปไตยกับหลักนิติธรรมถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะหลักนิติธรรมเป็นเสาหลักในระบอบประชาธิปไตย การมีกฎหมายที่ดีแต่การบังคับใช้หรือกระบวนการยุติธรรมไม่เข้มแข็ง ก็สามารถทำให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชั่น สร้างความเสียหายแก่ประเทศชาติได้ ดังนั้น สังคมไทยจึงไม่ควรพิจารณาหลักนิติธรรม เฉพาะในแง่หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย เพียงมิติเดียวแต่ควรพิจารณาหลักนิติธรรมให้เชื่อมโยงกับมิติอื่นทั้งด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจสังคม และสิทธิมนุษยชน เพื่อให้ระบอบประชาธิปไตยของไทยมีการพัฒนามากขึ้น (สิทธิพร ประวัติรุ่งเรือง, 2559 : 118) และการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รัฐเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็นอำนาจของรัฐที่ใช้บังคับกับประชาชนของรัฐ โดย “อำนาจอธิปไตย” ได้แก่ อำนาจซึ่งแสดงความเป็นใหญ่ ความเป็นอิสระความไม่ขึ้นแก่ใคร หรือต้องเชื่อฟังคำสั่ง คำบังคับบัญชาของผู้ใดที่เหนือตนโดยปราศจากความยินยอมของตน (ปราณพงษ์ ติลภัทร, 2557 : 11) หลักนิติธรรม เป็นหลักการปกครองโดยกฎหมาย ไม่ใช่การปกครองโดยคน หลักการนี้ได้พัฒนาแนวคิดจากรัฐเสรีประชาธิปไตย ซึ่งมีโครงสร้างการปกครองมาจากหลัก ประชาธิปไตย

จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหลักประชาธิปไตยกับหลักนิติธรรม เป็นการพึ่งพาซึ่งกันละกันในการใช้อำนาจต่างๆโดยผ่านกฎหมาย ซึ่งอำนาจอธิปไตยนี้ในทาง กฎหมายมหาชนถือว่าเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นอำนาจที่ แสดงความเป็นเจ้าของประเทศ ซึ่งรัฐใช้บังคับแก่ประชาชนโดยรัฐเป็นเจ้าของอำนาจปกครอง แผ่นดินที่เรียกว่า “อำนาจอธิปไตย” รัฐแต่ละรัฐใช้อำนาจอธิปไตยของตนกระทำการต่างๆ ได้แก่ การนิติบัญญัติ ซึ่งเป็นการตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับแก่ราษฎร การบริหาร ได้แก่ การบังคับใช้การต่าง ๆ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้และการตุลาการ ได้แก่ การวินิจฉัยชี้ ขาดข้อพิพาทระหว่างราษฎรกับหน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐให้เป็นไปตามบทบัญญัติ แห่งกฎหมาย รัฐใช้อำานาจอธิปไตยกระทำการต่าง ๆ โดยองค์กรเพียงองค์กรเดียวก็ทำได้ (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2538 : 569)

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักประชาธิปไตยกับหลักนิติธรรมในปัจจุบัน ถือว่าสำคัญอย่างยิ่งหากหลักประชาธิปไตยขาดหลักนิติธรรมอาจส่งผลทำให้การปกครองขาดกฎหมายในการปกครองได้ การมีกฎหมายที่ดีแต่ การบังคับใช้หรือกระบวนการยุติธรรมไม่เข้มแข็ง ก็สามารถทำให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชั่น สร้างความเสียหายแก่ประเทศชาติได้ และเหตุผลนี้จึงทำให้หลักนิติธรรมสำคัญต่อหลักประชาธิปไตย เพราะประชาธิปไตยเป็นระบบการเมืองการบริหารที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยการเลือกตัวแทนของตนให้เข้าไปทำหน้าที่แทนตนเอง ผ่านทางกระบวนการการเลือกตั้งจากประชาชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าในระบอบประชาธิปไตย นั้นอำนาจในการปกครองเป็นของประชาชน

ความหมายหลักประชาธิปไตยกับหลักนิติธรรม

หลักประชาธิปไตย มีนักวิชาการได้ให้ความหมายดังนี้

ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ (2549 : 100) หลักการของประชาธิปไตย เป็นประชาธิปไตยมีพื้นฐานอยู่บนความเชื่อในความสำคัญและศักดิ์ศรีของปัจเจกบุคคล ความเชื่อในความเสมอภาคของมนุษย์ และความเชื่อในความจำเป็นที่จะต้องมีความเป็นอิสรเสรี ประชาธิปไตยจึงประกอบด้วยหลักการต่างๆ ดังนี้ 1. เสรีภาพ (Liberty) 2. ความเสมอภาค (Equality) 3. อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (Popular Sovereignty) 4. หลักการเสียงข้างมากที่คุ้มครองเสียงข้างน้อย (The Rule of Majority)

พระครูวินัยธรจักรี ศรีจารุเมธีญาณ (2561 : 431) ประชาธิปไตย คือ การบริหารอำนาจรัฐที่มาจากเสียงข้างมากของพลเมืองการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

อรทัย ก๊กผล (2552 : 33) ให้ความหมายของคำว่า“ประชาธิปไตย” คือ “รูปแบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่” สำหรับคำจำกัดความของประชาธิปไตยที่มักกล่าวอ้างถึงบ่อยๆ คือ คำจำกัดความของประธานาธิบดีลินคอล์น ที่กล่าวว่า ประชาธิปไตย คือ “การปกครองของประชาชนโดยประชาชน เพื่อประชาชน” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าในระบอบประชาธิปไตย นั้นอำนาจในการปกครองเป็นของประชาชน การตัดสินใจต่างๆ ต้องยึดประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ

วรทิพย์ มีมาก (2547 : 161) กล่าวว่า ประชาธิปไตย หมายถึง ระบบการเมืองการบริหารที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการควบคุมตรวจสอบ โดยการเลือกตัวแทนของตนให้เข้าไปทำหน้าที่แทนตนเอง ผ่านทางกระบวนการการเลือกตั้งจากประชาชน

อมร รักษาสัตย์ (2543 : 33) อธิบายว่า“ประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองประเทศรูปหนึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักการว่าประชาชนเป็นผู้ปกครองตนเอง และในสมัยใหม่ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่จะมีสถาบันต่างๆ ที่มีผู้แทนที่ได้รับเลือกมาอย่างเสรีและมีฝ่ายบริหารที่รับผิดชอบต่อประชาชน และยังหมายถึงวิถีชีวิตซึ่งตั้งอยู่บนฐานคดีพื้นฐานแห่งความเสมอภาคของปัจเจกชนทุกคน และแห่งสิทธิเสมอภาคของประชาชนในด้านชีวิตเสรีภาพ (รวมทั้งเสรีภาพแห่งความคิดและการแสดงออก) และวิธีที่จะแสวงหาความสุข”

สุรศักดิ์ ตรีรัตน์ตระกูล (2559 : 60) หลักประชาธิปไตยเป็นระบบการปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุด ซึ่งเรียกว่าอำนาจอธิปไตย ประกอบด้วย อำนาจนิติบัญญัติอำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ กล่าวคือ อำนาจทั้งสามต้องมาจากประชาชน เป้าหมายของการปกครองระบอบประชาธิปไตยคือความมีภาวะที่เป็นสุขของประชาชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ภาวะที่เป็นสุขทางเศรษฐกิจคือการมีระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นที่สามารถพึ่งตนเองได้การมีภาวะที่เป็นสุขทางสังคมคือ การมีสังคมเอื้ออาทรมีความยุติธรรม และภาวะที่เป็นสุขทางด้านกิจกรรมของการเมือง กิจกรรมของเมืองที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากที่สุดหรือการเมืองโดยประชาชนซึ่งภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่แท้จริงสภานิติบัญญัติทำหน้าที่ในการออกกฎหมายจะต้องเป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง มีความเที่ยงธรรม มีจิตวิญญาณของความเป็นประชาธิปไตยเพื่อตรากฎหมายที่สอดคล้องกับหลักนิติธรรม (the rule of law)

สรุปได้ว่า **หลักประชาธิปไตย** คือเป็นประชาธิปไตยมีพื้นฐานอยู่บนความเชื่อในความสำคัญและศักดิ์ศรีของปัจเจกบุคคล ความเชื่อในความเสมอภาคของมนุษย์ และความเชื่อในความจำเป็นที่จะต้องมีความเป็นอิสระเสรี และระบบการเมืองการบริหารที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการ

ควบคุมตรวจสอบ โดยการเลือกตัวแทนของตนให้เข้าไปทำหน้าที่แทนตนเอง ผ่านทางกระบวนการการเลือกตั้งจากประชาชน ระบบการปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุด ซึ่งเรียกว่าอำนาจอธิปไตย ประกอบด้วย อำนาจนิติบัญญัติอำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ กล่าวคือ อำนาจทั้งสามต้องมาจากประชาชน

ความหมายของหลักนิติธรรม

"หลักนิติธรรม" (นิติรัฐ) มีฐานการพัฒนาอย่างน้อย 2 แนว กล่าวคือ หลักนิติธรรม ตามแนวของอังกฤษ มีพื้นฐานพัฒนาการมาจากประเทศอังกฤษ แนวคิดพื้นฐานของหลักนิติธรรมตาม แนวของอังกฤษประกอบกับระบบกฎหมายแบบ common law มีส่วนสำคัญในการพัฒนาทำให้ ประเทศอังกฤษเป็นระบบกฎหมายเดียวที่ไม่มีการแยกระหว่างกฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชน นอกจากนี้ไม่มีการแยกระบบศาล ส่วน "หลักนิติรัฐ" มีพื้นฐานและพัฒนาการมาจากประเทศเยอรมนี ในช่วงก่อนปีค.ศ. 1848 นักคิดคนสำคัญของเยอรมันคือ Robert von Mohl, Carl Welcker และ Johann Christoph ได้กล่าวถึงคำว่า "นิติรัฐ" ซึ่งอาจให้ความหมายในยุคเริ่มต้นว่าหมายถึง รัฐแห่ง ความมีเหตุผล อันเป็นรัฐที่ปกครองตามเจตจำนงโดยรวมที่มีเหตุผล และมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การอยู่ ร่วมกันของคนในสังคมเป็นไปด้วยความสงบสุข ต่อมา "นิติรัฐ" ได้รับการพัฒนาแนวทางและขอบเขต ของนิติรัฐ โดยรัฐจะต้องเคารพในขอบเขตส่วนบุคคลของปัจเจกบุคคลและจะต้องให้การรับรอง คุ้มครองขอบเขตส่วนบุคคลโดยกฎหมาย และทำให้เกิดความมั่นคงต่อแนวทางดังกล่าว ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า นิติธรรมตามแนวของอังกฤษ และนิติรัฐตามแนวของเยอรมัน ต่างมีความมุ่งหมายเดียวกันในอันที่จะจำกัดอำนาจของผู้ปกครองโดยให้ผู้ปกครองเหล่านั้นผูกพันจ่อกฎหมายหรือหลัก กฎหมาย (บรรเจิด สิงคะเนต, 2560 : 2)

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2559 : 2) ได้รวบรวมความเป็นไปได้ของการให้นิยามความหมายของหลักการดังกล่าวเอาไว้ ดังนี้

ความหมายสากลของหลักนิติธรรม หลักนิติธรรมเป็นหลักการที่ใช้เป็นเครื่องมือจำกัด ควบคุมอำนาจรัฐ มุ่งหมายในการสร้างกระบวนการหรือระบบที่เป็นธรรมแก่ทุกคน บนฐานของสันติภาพ ประชาธิปไตย และเสรีภาพ เนื่องด้วยความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจสังคม หลักนิติธรรมจึงไม่ได้จำกัดเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจของภาครัฐเท่านั้น หากแต่สามารถนำไปใช้กับการดำเนินการของภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาเอกชน บรรษัทข้ามชาติ และผู้ประกอบธุรกิจต่างๆ ได้ด้วย

สรุปได้ว่า **หลักนิติธรรม** หมายถึง หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย เป็นหลักที่ใช้เป็นเครื่องมือควบคุมอำนาจของรัฐ เพื่อให้ประชาชนมีความเมอภาค และมีสิทธิ เสรีภาพในความเป็นมนุษย์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างระบบหรือการะบวนการทางภาครัฐให้เป็นทำแก่ทุกคน เป็นหลักที่ใช้กฎหมายในการปกครองประเทศซึ่งใช้กระบวนการยุติธรรมสเปิดเผยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักประชาธิปไตยกับหลักนิติธรรม

หลักนิติธรรมเป็นเสาหลักในระบอบประชาธิปไตย การมีกฎหมายที่ดีแต่การบังคับใช้หรือกระบวนการยุติธรรมไม่เข้มแข็งก็สามารถทำให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชั่น สร้าง ความเสียหายแก่ประเทศชาติได้ กรณีกฎหมายที่มุ่งเสริมเฉพาะด้านเช่นเพื่อการขยายตัวทาง เศรษฐกิจก็อาจส่งเสริมให้มีผู้

ได้เปรียบและมีความไม่เสมอภาค ซึ่งอาจสร้างปัญหาที่ไม่ตั้งใจให้ สังคม ดังนั้น สังคมไทยจึงไม่ควรพิจารณาหลักนิติธรรม เฉพาะในแง่หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย เพียงมิติเดียวแต่ควรพิจารณาหลักนิติธรรมให้เชื่อมโยงกับมิติอื่นทั้งด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจสังคม และสิทธิมนุษยชน เพื่อให้ระบอบประชาธิปไตยของไทยมีการพัฒนาไป (สิทธิพร ประวัติรุ่งเรือง, 2559 : 112)

ทั้งนี้หลักนิติธรรมไม่ได้เจาะจงที่ผลลัพธ์ หากแต่เป็นเรื่องของ กระบวนการหรือวิธีการ โดยมุ่งหมายในการสร้างกระบวนการหรือระบบที่เป็นธรรมแก่คนทุก คนที่เป็นสมาชิกในสังคม โดยตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐาน 3 ประการ ได้แก่ สันติภาพ (peace) ประชาธิปไตย (democracy) และเสรีภาพ (freedom) และการที่หลักนิติธรรมมีลักษณะที่ ค่อนข้างเป็นนามธรรม ต้องมีความชัดเจนแน่นอนและเป็นที่ยอมรับ มีหลักธรรมาภิบาล (good governance) ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างความสงบเรียบร้อยในสังคม และต่อการ พัฒนาโครงสร้างกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ ไทย, 2559 : 1) ซึ่งในบทความนี้ผู้เขียนได้รวบรวมและเรียบเรียงเรื่องราวเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยภายใต้หลักนิติธรรม ในหลายมุมมอง ได้แก่ การปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย หลักนิติธรรมในสังคมไทย และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยภายใต้หลัก นิติธรรม ผู้เขียนได้รวบรวมนำเสนอในบทความนี้

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็นอำนาจของรัฐที่ ใช้บังคับกับประชาชนของรัฐ โดย “อำนาจอธิปไตย” ได้แก่ อำนาจซึ่งแสดง ความเป็นใหญ่ ความเป็นอิสระความไม่ขึ้นแก่ใคร หรือต้องเชื่อฟังคำสั่ง คำบังคับบัญชาของผู้ใดที่เหนือตนโดย ปราศจากความยินยอมของตน (ปราณพงษ์ ติลภัทร, 2557 : 11) ซึ่งอำนาจอธิปไตยนี้ในทาง กฎหมายมหาชนถือว่าเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นอำนาจที่ แสดงความเป็นเจ้าของประเทศ ซึ่งรัฐใช้บังคับแก่ประชาชนโดยรัฐเป็นเจ้าของอำนาจปกครอง แผ่นดินที่เรียกว่า “อำนาจอธิปไตย” รัฐแต่ละรัฐใช้อำนาจอธิปไตยของตนกระทำการต่างๆ ได้แก่ การนิติบัญญัติ ได้แก่ การตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับแก่ราษฎร การบริหาร ได้แก่ การบังคับใช้การต่างๆ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้และการตุลาการ ได้แก่ การวินิจฉัยชี้ ขาดข้อพิพาทระหว่างราษฎรกับหน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐให้เป็นไปตามบทบัญญัติ แห่งกฎหมาย รัฐใช้อำนาจอธิปไตยกระทำการต่างๆ โดยองค์กรเพียงองค์กรเดียวก็ทำได้ (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2538 : 569) และที่สำคัญ คือ เรื่องของภราดรภาพ ความรัก ความเอื้ออาทร ความร่วมมือร่วมใจระหว่างกัน ทำให้ความเป็นประชาธิปไตยมีผลค่อนข้างสมบูรณ์ส่วนหนึ่ง ของความเป็น ประชาธิปไตย คือ มนุษย์จะต้องมีจิตอาสา หรือที่เรียกกันว่า “จิตสาธารณะ” ซึ่ง เป็นพื้นฐานที่สำคัญของความเป็นประชาธิปไตย คือ การมุ่งในประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่า ประโยชน์ของส่วนตน ถ้าสังคมใดประชาชนแก่งแย่งเอารัดเอาเปรียบกัน โดยมองประโยชน์ของ ส่วนรวมเป็นเรื่องลำดับรอง สังคมนั้นจะก้าวไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยค่อนข้างลำบาก และสิ่งที่สำคัญของรัฐตามแนวความคิดในปัจจุบัน คือ การสร้างความตระหนักในประโยชน์ของ สังคม สำหรับการสร้างความตระหนักในประโยชน์ของสังคม (Social awareness) นั้น โลกยุค ปัจจุบันที่เรียกว่า “โลกาภิวัตน์” ที่มุ่งเน้นการจัดระเบียบโลกใหม่ โดยให้ความสำคัญของสิทธิ มนุษยชน ประชาธิปไตย และการค้าเสรีโดยปัญหาสำคัญที่พบคือ 1) ขาดความซื่อตรง ความมีศักดิ์ศรี 2) ขาดความโปร่งใส และ3) ขาดความเป็นธรรม นอกจากการทำลายความขัดแย้งใน เรื่องของอารยธรรม จึงเป็นกระแสที่คงต้องติดตามอย่างใกล้ชิด ในความเป็นรัฐที่มุ่งจะอำนวย ประโยชน์แก่มนุษย์ให้อยู่ได้อย่างมีความผาสุก โดยการออกกฎหมาย ออกกฎเกณฑ์บังคับใช้ กฎหมายและกฎเกณฑ์แล้วตัดสินให้เกิดความยุติธรรม โดยไม่ไปละเมิดสิทธิเสรีภาพ ตลอดทั้ง กฎธรรมชาติ (ปราณพงษ์ ติลภัทร, 2557 : 11)

เมื่อพิจารณถึงหลักนิติธรรม พบว่า เป็นหลักที่มีความเป็นนามธรรม ไม่มีรูปแบบหรือ ความหมายที่ความชัดเจน ส่งผลให้ผู้ใช้อำนาจนำหลักนิติธรรมไปใช้เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ แก่ตนเอง จากเหตุผลดังกล่าวเกิดเป็นปัญหาต่อประชาชนที่ส่งผลต่อการขาดความเชื่อมั่น ความเคารพ และความศรัทธาต่อกฎหมายภายใต้ความเป็นธรรมกฎหมายบางประการมัก ส่งผลขัดแย้งกับหลักการในการปกครอง ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนจากการขาดความเข้าใจในด้านการตีความของบทกฎหมาย ตลอดจนความหวาดกลัวต่อ ความผิดในข้อบัญญัติกฎหมายที่ขัดแย้งกับหลักนิติธรรม เช่น การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วน ร่วมในการแสดงความคิดเห็น การให้ข้อมูล และตัดสินใจร่วมกัน เพื่อให้เกิดข้อตกลงและข้อ ผูกพันอย่างมั่นคงในระยะยาวระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งในแง่เนื้อหากลับละเมิดสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน เช่น ห้ามไม่ให้แสดงความคิดเห็นทางการเมืองในที่สาธารณะ กรณีดังกล่าวนอกจากจะส่งผลต่อความเข้าใจ ขาดความศรัทธา ความเชื่อมั่น และความกระตือรือร้น ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองที่ยึดติดที่ ตัวบุคคล ไม่เคารพความถูกต้องและข้อกฎหมาย ปัญหาดังกล่าวย่อมส่งผลให้ประชาธิปไตย อ่อนแอ ในขณะเดียวกันหากหลักนิติธรรมมีความแน่นอนชัดเจนสามารถสร้างความชอบธรรม ให้เกิดขึ้นได้ในสังคม ย่อมส่งผลดีและเกิดความยุติธรรมต่อทุกฝ่าย ไม่มีการเลือกปฏิบัติมีความ เป็นธรรมอย่างแท้จริง หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมและพัฒนาให้ประชาชนมี ทัศนคติที่ดีมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการประชาธิปไตยให้เกิดความรู้สึกหวงแหนต่อความ เป็นประชาธิปไตย รู้จักเคารพกฎหมาย เคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น เพื่อให้ วัฒนธรรมทางการเมืองเกิดการพัฒนาและสร้างเกราะป้องกันความแตกแยกในสังคมได้เมื่อ พิจารณาถึงพื้นฐานของวัฒนธรรมและความเชื่อเดิมที่ถูกบ่มเพาะ ทำให้ประชาชนมีทัศนคติด้านลบเกี่ยวกับความเป็นธรรมและการใช้อำนาจของกฎหมาย ความเชื่อและการยอมรับใน หลักนิติธรรม ดังนั้น วิธีการที่สำคัญที่จะควบคุมและแก้ไขข้อขัดแย้งต่าง ๆ คือ การตกลงอย่าง เสมอภาคโดยปราศจากอคติและอิทธิพลภายนอกต่าง ๆ โดยอาศัยการพัฒนาระเบียบข้อบังคับ ทางกฎหมายให้มีความเชื่อมโยงกันโดยการพัฒนาหลักนิติธรรมมีได้มากมายหลายรูปแบบและ วิธีการ ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญขึ้นอยู่กับคุณค่าแนวคิด ทัศนคติและความเข้าใจในความหมายและ ขอบเขตของหลักนิติธรรม (สำนักวิชาการ, 2565 : ออนไลน์) จากเนื้อหาดังกล่าวมาพอสรุปได้ตามตารางภาพดังนี้

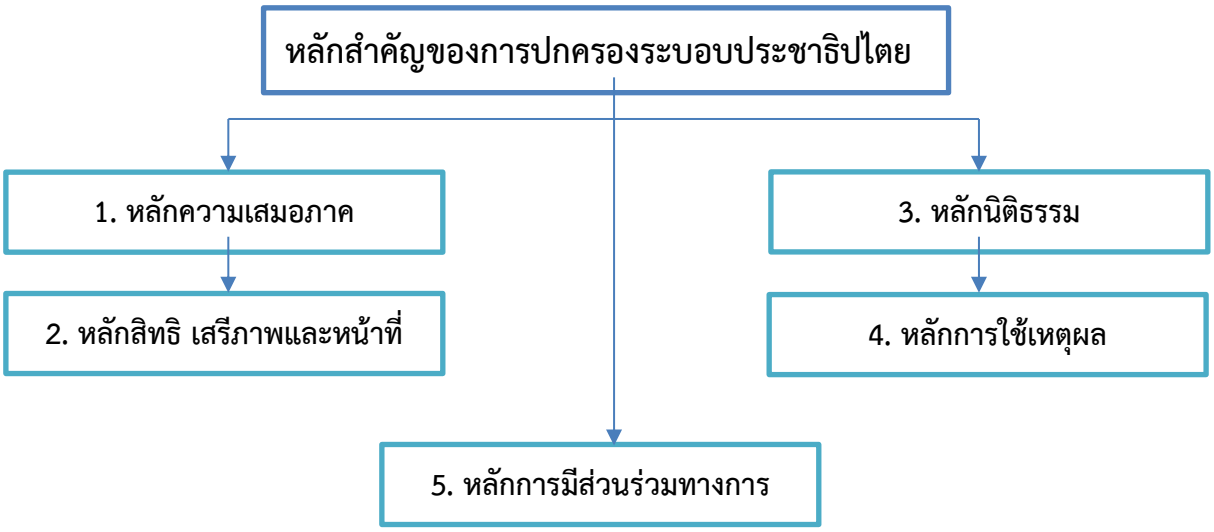

บทสรุป

"หลักประชาธิปไตย" และ "หลักนิติธรรม" เปรียบเสมือนเสาหลักสองเสาที่พิงอาศัยซึ่งกันและกัน การพิงและอาศัยซึ่งกันและกันนี้เองที่ทำให้หลักทั้งสองมีความมั่นคงและดำรงอยู่ในฐานะที่เป็นรากฐานของรัฐเสรีประชาธิปไตยได้ ตราบใดที่หลักทั้งสองมีความสมดุลยภาพเสาทั้งสองก็สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมั่นคง หากขาดหลักใดไปหลักหนึ่งอาจทำให้ขาดสมดุลในการปกครองได้ เพราะสังคมไทยกับวัฒนธรรมสังคมยังคงเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาความ ศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย ซึ่งปัญหาที่พบ ได้แก่ ระบบอุปถัมภ์ อิทธิพล อำนาจ ที่ทำให้เกิดอภิสิทธิ์ชนอยู่เหนือกฎหมาย การปกครองและบริหารประเทศขาดธรรมาภิบาล พบปัญหาที่สำคัญคือ ขาดความซื่อตรง ความมีศักดิ์ศรี ขาดความโปร่งใส และขาดความเป็นธรรม นอกจากการทำลายความขัดแย้งในเรื่องของอารยธรรมตราบใดที่หลักทั้งสองมีความสมดุลยภาพเสาทั้งสองก็สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมั่นคง แต่เมื่อใดก็ตามที่สูญเสียดุลยภาพหลักใดหลักหนึ่งมีอำนาจเหนืออีกหลักหนึ่ง ท้ายที่สุดแล้วอาจทำให้เสาทั้งสองนั้นสูญเสียดุลยภาพและล้มครืนลงทั้งสองเสาได้

เอกสารอ้างอิง

จักรี ศรีจารุเมธีญาณ, พระครูวินัยธร. (2561). วัฒนธรรมทางการเมืองกับประชาธิปไตยของไทย. **วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์.** ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม.

ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. (2549). **ความคิดการเมืองไพร่กระฎุมพีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์.** กรุงเทพฯ : มติชน.

บรรเจิด สิงคะเนต. (2560). **ความหมายหลักประชาธิปไตยกับหลักนิติธรรม. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักประชาธิปไตยกับหลักนิติธรรม (นิติรัฐ)**. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

ปราณพงษ์ ติลภัทร. (2557). **ประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย : ข้อพิจารณาเบื้องต้น.** รัฐสภาสาร, 62(8), 11-37.

วรทิพย์ มีมาก. (2547). **หน้าที่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข.** กรุงเทพมหานคร : รำไทยเพรส.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2538). **ศาลปกครองกับหลักการแบ่งแยกอำนาจ.** วารสารกฎหมายปกครอง, 24(3), 569-582.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2559). **โครงการศึกษาวิจัยกรอบแนวคิดและกรอบ ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาดัชนีชี้วัดด้านหลักนิติธรรม/นิติรัฐ.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

สิทธิพร ประวัติรุ่งเรือง. (2559). **หลักนิติธรรมกับสังคมไทย.** วารสารวิชาการมหาวิทยาลัย ธนบุรี, 10(21), 118-125.

สุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย. (มปป). **การมีส่วนร่วมของประชาชนกับหลักประชาธิปไตยในสังคมไทย.** สืบค้น 28 มีนาคม 2566, จาก https://www.constitutionalcourt.or.th/.

สุรศักดิ์ ตรีรัตน์ตระกูล. (2559). **การปกครองระบอบประชาธิปไตยเดินคู่ไปกับหลักนิติธรรม.**

กรุงเทพมหานคร: หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 4 วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

สำนักวิชาการ. (2565). **วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย.** สืบค้น 28 มีนาคม 2566, จาก http://www.parliament.go.th/library.

อมร รักษาสัตย์. (2543). **ประชาธิปไตย อุดมการณ์ หลักการ และแบบอย่างการปกครองหลายประเทศ.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรทัย ก๊กผล. (2552). **คู่คิด คู่มือ การมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับนักบริหารท้องถิ่น.** กรุงเทพฯ: จรัญสนิทวงศ์การพิมพ์.